

Den yttersta kraftmätningen vid världens ände

Den yttersta kraftmätningen vid världens ände

historisk monolog

av Christian Lanciai (1981)

Magalhães :

Malörtsbägaren är fylld och har börjat rinna över. Allting är drivet till sin spets. Nu börjar katastrofen. Hur många av dessa hundratals män kommer att överleva den? Kanske en handfull. Hur många skepp kommer att återse Sevilla av dessa fem? Kanske ett. Kommer jag själv att vara med intill slutet? Nej, sannolikt kommer jag själv tidigt att stryka med. Ty min ställning är alltför utsatt för att inte bli angripen, den är lika sårbar som utsatt, och mitt ansvar är för oerhört för att kunna bestå. Jag vet nu att vår firade resa, denna vår härliga triumfodyssé, detta oförlikneliga äventyr, mera djärvt än alla Columbus, är höjden av fåfänga, ett narrspel, en tragikomisk fars, och att alla vi, som leder dessa två hundra femtio man och som tror oss vara så stora och märkvärdiga, bara är marionetter för ett outrannsaktigt öde.

Visst är jag hård och omänsklig i den tyranniska och intoleranta diktatorspolitik som jag för, men jag har bara ett kort att spela med. För detta enda kort allenast har jag levat, jag har satsat mitt liv på det, och därför måste jag hålla på det. Det är ett djävulskt pokerspel, och själv vet jag inte om jag bluffar eller verkligen sitter på trumf, ty själv vet jag minst av alla vad mitt kort är för något. Och på så vis bluffar jag, ty jag kan klara mig blott genom att inbilla de andra att det kort jag håller på verkligen är en trumf. Och ingen tvivlar numera på att det verkligen är en trumf än jag.

Jag känner hur byggnaden jag har arbetat på hela mitt liv håller på att rämna. Den knakar allt mera olycksbådande för varje dag, och någonstans där uppe låter det som om den verkligen var i färd med att rasa ihop. Men denna byggnad är en byggnad av drömmar, och så länge den påvisligen inte har störtat samman vågar jag drömma vidare.

Det är genuesarens dröm som jag har tagit i arv. Det är drömmen om att från väst komma till öst, det är drömmen om världsalltets begränsade rundhet. Och mitt eget tillskott till denna samtids djärvaste och till den yttersta händelsen närmast snuddande dröm är den om ett sund genom Amerika, om en sydvästpassage, om en genväg till Indien runt jorden.

Vi vet idag att Columbus ej kom fram till Indien. Det land han trodde var Indien var ett annat land än Indien, och det ingår i vår dröm att Indien skall ligga bakom detta nya land, som vi kalla Amerika. Men vi måste hitta en väg genom denna mur av land till det hav väster om Amerika som måste vara den indiska oceanen. Denna väg trodde jag att fanns. Drömmen om denna väg gav mig denna flotta och

kommandot över den. Den drömmen fick jag dessa två hundra femtio man att tro på. De har nu följt mig till världens ände utan att vi har funnit någon sydvästpassage, och inte en enda av dem tror på den vägen längre. Jag är den enda som ännu vågar sova vidare och tro på att min dröm kan bli verklighet.

Vad som nu har hänt denna heliga påskdag Anno Domini 1520 är att dessa två hundra femtio män har tagit initiativet till att göra myteri mot mig för att få återvända till Spanien. Detta borde vara en glädjedag, och därför, som ett försök till avspänning och försoning med de andra befälhavarna, inbjöd jag dem till mitt flaggskepp att hålla påskmåltid med mig, och de har vägrat att komma. Tre av mina fem skepp tillhör därigenom inte längre mig. Och det värsta är att jag ingenting kan göra åt saken. Jag kan icke anklaga de andra kaptenerna för någonting, ty de har endast vägrat äta middag med mig. Skall något allvarligt, något avgörande, någon riktig handgriplig konflikt äga rum är det de som måste inleda den. Den som först gör något dumt är det som måste förlora, och en sådan person är jag den siste att vilja ge mig ut för att vara. Så länge jag själv inte vet att mitt kort inte är en trumf har jag ingen anledning att tvivla på att det är en trumf.

Visst förstår jag dessa stackars sjömän. Det var med flit som jag valde att övervintra här vid världens ände, på den ödsligaste av alla världens gudsförgätna Hadesboningar, i detta de dödas mörka rike, där matroserna inte har en kvinna, icke någon värme, icke någon mat utom svältransoner och ingenting att göra. Men att återvända ett stycke norrut till drägligare breddgrader vore att förråda mitt tvivel på att min trumf är en trumf. Och i det ögonblick samma klentrogenhet som alltid har visat sig öppet hos alla dessa två hundra femtio män även börjar visa sig hos mig är spelet förlorat. Då är min eventuella trumf definitivt förnedrad till en bluff, vare sig det längre fram verkligen hade kunnat vara en trumf eller inte.

Myteriet har börjat. Få se nu om trumfen skall hålla, om kortet skall kunna behållas utspelat och med bevarad odisputabilitet. Jag tänker inte göra något förrän när jag måste försvara mig, ty den som angriper är alltid en dåre.

Puerto San Julian, du hamn för mitt livs dystraste och mest förtvivalde vinter, du är i sanning de dödas rike. Jag vet att här kommer att flyta digert blod innan vintern är över och vi kan fortsätta söderut mot än hemskare och stormigare hav och kuster för att där fortsätta vårt meningslösa sökande efter en sydvästpassage som definitivt skall släppa oss förbi Kerberos och in i den eviga förintelsen.

Jag inför dessa personliga anteckningar i skeppsdagboken fullt medveten om att de med all säkerhet skall skatta åt förgängelsen och att de, om de inte av naturliga skäl försvinner i havets djup, annars kanske skall förstöras av sådana som därigenom tror sig kunna vinna egen fördel på min expedition och på sanningens bekostnad. Jag skriver dem ändå, ty som drömmare är jag en obotlig optimist, och som sådan kan jag inte blunda för min övertygelse om att sanningen ändå skall bestå även om man korsfäster och begraver den.

Myteristerna har nu med blodighet inlett sitt uppror. Med våld har de övertagit skeppet "San Antonio", vår flottas största, slagit dess kapten i järn och mördat den ende som ville sätta sig till motvärn, en spansk lots. Hans heroiska protest mot övergreppet belönades med sex dödliga dolkstötar. Alla mina portugisiska landsmän ombord på "San Antonio" har jämte kaptenen slagits i järn, och den övriga

besättningen har mutats med plundring av förråden. På så sätt har ovärderliga provianttillgångar katastrofalt minskats, ty det var ej utan skäl jag införde svältransonerna: vår resa har redan försenats med nio månader, enligt planerna och löftena som jag gav kejsar Karl V borde vi redan ha varit framme vid de sägenomspunna Kryddöarna, min frände Francisco Ferraos förklarade paradiset, målet för alla mina drömmar och för "Trinidads" resa; och om vi alls skall kunna ta oss dit, om vi nu hittar passagen, måste vi spara, spara och åter spara. Men "San Antonios" fall och åverkan på dess förråd är som ett hål i ballongen.

Men äntligen kan jag börja handla. De barnsliga narrarna tror att de därmed skall kunna tvinga mig till att återvända till Spanien! Jag är glad över deras tilltag, deras löjlige busstreck, ty nu kan jag visa dem vem jag är och hur stark tro jag ännu har på min dröm och mitt ouppdagade trumfkort. De kräver att få se det, och så länge jag vägrar visa det kan jag underhålla dess existens. De vill se de hemliga kartor jag har över "passagen", men så länge de inte får se dessa obefintliga kartor kan de inte hävda att de inte existerar. Visst bedrager jag dem. Jag bedrager hela världen och historien, men mest av allt har jag bedragit mig själv. Men ännu finns det en chans att det inte enbart är ett bedrägeri, och så länge den chansen finns, så länge är jag kapten, så länge förblir jag Ferdinand Maghellan, så länge kan jag ännu leva för mina drömmar och vara ett med mina drömmar. Och de drömmarna, som Francisco Serrao lärde mig drömma, vill jag liksom han se i verkligheten. Vi drömmare drömmer för hela världens skull, och vi ser det som vårt heliga kall att till hela världens fromma uppfylla de drömmarna, inte för egen del utan för världens del. Jag tror att Columbus mycket väl visste att han hade upptäckt en ny okänd kontinent och att det bara var av blygsamhet som han vägrade erkänna att han hade gjort det. Likaså är det icke för egen vinnings skull som jag vill segla runt jorden utan blott för att uppfylla en så underbar dröm åt människorna och visa dem att det är möjligt att göra så. Det räcker att jag så att säga bakvägen verkligen når fram till Kryddöarnas malajiska arkipelag så är jag nöjd. Men aldrig föreställde jag mig att ett så gigantiskt hinder som denna frånvaro av en sydvästspassage på fyrtionde breddgraden och detta därav följande myteri skulle sätta sig i vägen. Om jag lyckas bemästra detta hinder blir kraftprovet för min dröm. Om jag lyckas är drömmen sann. Om jag misslyckas är alla människans drömmar bara dårskap. Då är människan bara ett djur, och då finns det ingen Gud.

Dessa myterister är bara stackars svaga darrande barn. I stället för att med sin klara militära övermakt ställa ett klart befallande ultimatum kommer de med ödmjuka böner om att jag skall överge fartyget. Vem tror de att jag är? Tror de att jag är ett barn som de och att jag vill leka med dem? Nåväl, jag skall sänka mig till deras nivå och leka med dem på deras eget sätt. Men då får de tåla en vuxens färdighet i deras lekar. Då får de tåla att han lätt och klart besestrar dem. Den som ger sig in i leken, han får leken tåla.

De tog ett skepp ifrån mig, så att de blev tre mot två. Därför tar jag ett annat skepp från dem, så att *vi* blir tre mot två.

Allt har lyckats. Fem av mina män gick ombord på "Victoria" för att i god ton inbjuda kapten Mendoza att komma över till mitt skepp "Trinidad" och diskutera

problemen med mig. När han skrattade ut dem fick han, liksom min mördade lots, en kniv i halsen. Sedan var det bara att ta skeppet.

Och med "Victoria" har nu "Trinidad" och det lilla trogna "Santiago" blockerat inloppet till denna dödens vinterhamn San Julian. Myteristerna är fast. "San Antonio" och "Concepción" kan inte fly utom landvägen, och ingen vill lämna ett europeiskt fartyg för den patagonska ödemarken. Det är bara att tvinga varje myterist till underkastelse.

Mina barn, varför har ni gjort mig detta? Nu måste jag ju straffa er, ty ert farliga exempel måste, för att det aldrig skall upprepas, följas av ett varnande exempel.

Det är min föresats att här återge hela sanningen utan att på något sätt ursäkta mig själv eller framställa mig själv i positiv dager. Må framtiden eller Gud döma om jag har handlat rätt eller ej.

Olyckliga varelser! Vad skulle det tjäna till? Hur kunde ni vara så stockdumma och fullkomligt opartiskt ignoranta inför vår resas idé? Hur kan ni vara så blinda för storheten i vårt företag att ni i kapital omdömesbankrutt gör allt för att omintetgöra detta vårt äventyr, större än något av Columbus, en realisering av alla Odysseus och argonauternas mest hisnande upplevelser och kanske det största i historien? Men jag är tyvärr ensam om visionen av vår uppgifts sagolikhet. Ingen är så ensam som den som vågar drömma, tro på sina drömmar och satsa allt för att förverkliga sina drömmar, och den totala ensamheten har varit min i hela mitt liv. Den har alltid stött mig bort från alla mina medmänniskor – utom den enda som vågade nära samma sorts drömmar – Francisco Serrao, som övergav karriär, pengar, framtid, ställning och ära för att i stället leva bland malajer i ett av européer orört paradiset. Och det paradiset färdas jag runt jorden för att lägga under spanska kronan, så att den kan förgöra det. Jag medger det själv. Men det är inte därför jag seglar. Tvärtom vill jag göra allt för att fredligt sammanföra och försona alla folk av alla raser som jag möter på min väg under samma Guds eviga spira, och den dagen någon av mina män tar till vapen mot en inföding vill jag sona den infödingens blod med mitt eget.

Och att jag, som aldrig har velat göra en annan människa illa, här i denna orörda obesudlade nästan ojordiska hamn bortom all mänsklighet skall tvingas ställa mina egna spanjorer inför rätta och genomföra deras avrättningar! Att nödgas utgjuta blod var blod aldrig har utgjutits förr, och att jag är den som måste göra det! Det enda som kan få mig att göra det är, att om jag inte gör det, det kommer att flyta mycket mera blod. Jag måste straffa denne modige kapten Quesada, under vars ledning myteriet på "San Antonio" och mordet på lotsen genomfördes. Och för att visa att det är nödvändigt måste det ske under alla lagens tristaste former med utdragen och upprivande rättegång.

Avrättningen av kapten Quesada gick till som så att hans tjänare, som själv deltog i överfallet på lotsen, utlovades nåd om han åtog sig att verkställa domen. Han verkställde domen. Han älskade sin herre och ville hellre dö än överge honom, men när det kom till hans eget liv visade han sig kunna avrätta sin dyrkade herre och det med ett enda välriktat svärdshugg. Men denna pärs har tagit hårt på den stackars tjänarens nerver.

Om det var svårt att döma kapten Quesada är det ännu svårare att döma kapten Juan de Cartagena och fader Sanchez, de egentliga anstiftarna av myteriet, som dock aldrig tillgreps våld. Juan de Cartagena, "San Antonios", vårt största skepps första kapten, började tredskas redan mitt på öppna havet och nästan så snart vi hade lämnat land och har sedan ständigt sått ont blod bland besättningarna. Om inte kapten Mendoza hade trätt emellan mig och honom och förklarat sig vilja svara för honom med sitt liv hade hans framfart redan tidigt blivit stäckt. Nu fick han fortsätta så sitt split i fred, han vann tidigt kapten Mendoza och Quesada över på sin sida, som nu båda har fått plikta med livet där för. Ingenting kan längre rädda kapten Juan de Cartagena. Men hur skall vi bli av med honom utan att utgjuta hans blod och förvandla honom till martyr?

Ännu kinkigare är fallet fader Sanchez. Varenda man som biktat sig för honom är emot mig och är beredd att på nytt göra vad som helst för att genast få återvända hem. Och den stackars prästen predikar emot mig och uppviglar besättningarna mot mig i Guds eget ofelbara namn. Om han inte är myterist så är jag inte längre kapten, och eftersom jag är kapten måste jag straffa honom med döden, hur mycket präst och hur helig han än är.

Gör jag mig därigenom till Guds fiende? Gud vet att jag är en god katolik och kanske en bättre sådan än den fanatiska fader Sanchez. Men det ger mig ingen som helst rätt att kröka ett hår på den till Guds tjänare smorde mannens huvud. Men jag måste bli av med honom för vårt företags skull! Må jag ställas till rätta där för i himmelen. Men det kommer jag aldrig att göra. Om framtiden ställer mig till rätta därför här på jorden, må jag då redan ha pliktat för brottet med mitt eget liv.

Fader Sanchez och kapten Juan de Cartagena skall ilandsättas här i San Julian med vin och proviant för en månad framåt när vintern är över och vi kan fortsätta resan. Jag vet att vi genom detta likviderande av de två huvudsakliga oppositionsmännen ingalunda är befriade från all myterifara. Hos varje styrman och matros ligger myteriet i bakhuvudet latent och bara väntar på att få bryta ut på nytt i fullaste vansinne. Särskilt fruktar jag den unge Juan Sebastian del Cano, han som för en kort stund fick känna på att vara befälhavare över vårt största skepp och de flesta upprorsmännen. Han är stolt och rakryggad och kommer aldrig att överge sin tysta oppositionslinje mot mig, och något säger mig att han en dag kommer att hämnas kapten Mendoza, kapten Quesada, kapten Juan de Cartagena och fader Sanchez. Och om och när en sådan hämnd kommer vill jag vara död. Hellre avstår jag från hela äran av denna världsomsegling, som ännu inte har misslyckats, åt honom än att jag låter mig drabbas av deras hämnd genom honom.

Och i dessa förtvivlans dagar med outhärdliga spänningar mellan mig och den tysta, tigande oppositionen, har en katastrof drabbat oss, som har fått mig att gråta. Under besättningens påtryckningar och förståeliga längtan att komma bort från denna dödens olidliga dystra vinterkalla mördande hamnplats med dess fasaväckande överväldigande förskräckliga svarta tomhet, en längtan som jag fullständigt delar och kanske mest av alla försmäktar och förtvivlar i, har vi sänt ut "Santiago" att kunska söderut längs kusten. "Santiago", denna lilla smäckra 75-tonnare, så lätthanterlig, smidig och snabb, denna ovärderliga skönhet, det enda skepp som inte deltog i upproret mot företaget, seglade vackert iväg med trotsigt

triumferande segel mot vinterstormen, kom fram till en ny utsökt fin bukt med fiskrik flod och allt som inte heller utvisade någon passage mot väster, greps plötsligt av en häftig orkan och strandade mot klipporna. Ett av mina fem skepp, det minsta och ädlaste, har blivit vrak! Och detta händer nu! Gud är sannerligen emot oss, men jag vägrar att tro det förrän jag dör.

Lyckligtvis har alla överlevt. Endast en av mina män omkom, de andra lyckades genomsura och halvt ihjälfrusna och ihjälsvultna ta sig i land, och där borta väntar de på oss nu ännu längre bort i världens yttersta mörker än vad vi nu har varit i fyra månader. Två av dem har lyckats ta sig hit från floden där borta, och de är mera döda än levande. Rötter, mull och gräs har de levat på och är alldeles färdiga. Så är det att vara sjöman. Jag har själv provat på det och vore annars inte kapten.

Vi har lämnat den olycksaliga vinterhamnen San Julian bakom oss och fader Sanchez och Juan de Cartagena att dö där. Hur kommer de att dö? De har ingenting utom varandra. Måhända kommer de att längs kusten försöka ta sig norrut och i mera fruktbara trakter möta indianer som slår ihjäl dem. Kanske de kommer att stanna kvar, gå varandra på nerverna i deras ömsesidiga outhärdliga elände, gradvis bli sjuka av undernäring och slutligen slita ihjäl varandra. Hur som helst så tänker jag mera på dem än på någon av de kvarvarande.

Må vi nu stanna här vid floden Santa Cruz tills vintern definitivt är förbi. Jag vet inte om jag längre skall tro på någon sydvästpassage. Kanske sträcker sig denna kontinent ända till det ofarbara ishavet längst i söder? I så fall är det ute med mig, min ära och allt vad drömmar heter. Vad är det för mening med världens existens om man inte ständigt kan göra den större? Jag inbillar mig att Gud skapar världen genom att fantisera ihop hur den skulle kunna förstöras, och om Gud är Gud räcker det med en tanke hos honom för att den skall bli verklighet. Dessa sina skapande tankar tror jag han uppenbarar för enstaka individer, såsom Toscanelli plötsligt fick idén att fara västerut för att komma till Indien, vilket blev drivfjädern för Columbus. Likaså tror jag mig ha fått en av Guds uppenbarelser i denna min fixa idé om en passage västerut. Om denna passage inte finns är alla dessa teorier bara självbedrägerier, och i så fall skall jag aldrig tro på Gud mer.

Det är den 18 oktober 1520. Äntligen kan vi bryta upp härifrån. Äntligen är vintern över. Äntligen kan vi ge oss ut för att möta vårt öde, vare sig det blir gynnsamt eller så olycksaligt att ingen levande någonsin får veta vad som hände med oss. Så gick det för bröderna Cortereal, och varje sjöman och resenär skall i evighet riskera att försvinna i det okända. Ty även om havet inte har någon ände kan man ändå försvinna bortom den.

Ju längre söderut vi färdas, desto tjockare blir mörkret, desto vildare blir havet, desto hårdare blir de nerver och fartyg söndertrasande stormarna, och desto tröstlösare, ödsligare och förfärligare blir kusten och landet. Svarta klippor som blir allt högre och fruktansvärdare – det är som om naturen i takt med vår framfart ville göra allt för att avskräcka oss. Även människor har vi sett i land, som har varit mörkhyade askblonda jättar med ett språk som spinnande och jamande katter. Men nu ser vi inget liv mer. Döden besjälar mer och mer denna aldrig förr sedda delen av

världen, och vi vet icke hur dessa fasors skräckinjagande natur härnäst skall överträffa sig själv och kanske överväldiga och omsluta oss i det slutliga dödsgreppet.

Ett svart vatten – Karons hav. En svart himmel – domedagens himmel. Svarta branta berg och klippor som vågorna dundra och rasa mot – är det helvetets landskap? Inget liv, inte ett träd, inte en ört, bara naturens eviga dova stormande ödesdiga vilda obetvingliga tysta raseri. I fjärran vita fjäll – vi är nära den eviga köldens och dödens förbjudande domäner. Allt liksom varslar om att vi är nära slutet på vår olycksaliga hopplösa resa.

En ny förrädisk vik, en fjord omgiven av branta berg som i Norge, en labyrint till ingenstans – till döden? Ja, låt oss då vara konsekventa och söka döden i den. "Santiago" har redan förlorats och tagits som pris av vårt oblidkeliga öde. Vem förlorar vi härnäst?

Lotsarna avråder. "Farliga vatten, grundbeströdda med virvlar och farliga vindbyar. Vi har förlorat två månader på att undersöka mera lovande vikar än denna." Men vi har ingenting att förlora. Om vi skall dö, så låt oss dö. Om sydvästpassagen inte finns får hela världen gärna stegla mig.

Två veckor förlorade vi vid La Plata. Det var två ovärderliga veckor som slösades på ingenting. Provianten tryter, och på ett års irrfärder har vi nått och funnit mindre än ingenting. Vi har förlorat ett dussin outhärliga människoliv. Det är allt. Fler kommer att gå åt och förhoppningsvis framför allt jag själv, men det måste jag tåga om. Fem dagar vägar vi offra på att utforska de svarta vattnen bortom de elva tusen jungfrurnas udde. Har det någonsin funnits elva tusen jungfrur samtidigt i världen, och har så många orörda oskulder samtidigt kunnat offras i en så liten primitiv germansk by? Det verkar lika otroligt som att det här eller någon annanstans skulle finnas någon passage västerut till Indien. Men de elva tusen jungfrurnas offer har aldrig kunnat vederläggas, och heller kan vi ännu inte konstatera att sydvästpassagen inte finns.

"Concepción" och "San Antonio" lämnar oss för att utforska det inre av viken medan "Victoria" och jag, "Trinidad", utforskar det yttre. Kommer vi någonsin åter att få se "Concepción" och "San Antonio"? Jag ser svarta tysta måsar kretsa över deras stormaster.

Vi är utan proviant, utan ork, utan lust och utan tro. Endast förekomsten av en omöjlig sydvästpassage skulle kunna rädda oss – eller besegla vårt öde och utmana oss till döds.

Höjden av fåfänga är för en sjöman att utmana och ta upp kampen med havet. Han måste i längden alltid förlora, men ändå tar ständigt nya sjömän alltid upp kampen på nytt med evigt samma tragiska resultat för de tappra envisas del.

I denna världens ände finns det tydligen inga gynnsamma årstider. Ständigt mörker, ständig mördande storm, ständig död behärskar detta sydliga Patagonien. Stormen lamslår oss ännu en gång och det kanske en gång för mycket nu när flottan är åtskild och "San Antonio" och "Concepción" närmar sig de förbjudande klipporna. Skall de krossas i dessa infernaliska malströmmar som vårt ömkliga vrak "Santiago"?

Mera har jag sörjt över det skeppets förlust och mer har jag gråtit vid dess grav än vid någon människas. Att förlora en kär medmänniska, som när jag kanske för gott lämnade hustru och familj kvar i Sevilla, är svårt nog, men jag förstår alla kaptener som hellre går under med sitt skepp än överlever dess förlust. Ett skepp har mer än en mänsklig personlighet, ty varje sjöman är en mänsklig personlighet som giver sitt allt åt det skepp han arbetar för och lever med. Det är många sjömäns liv och blod och yttersta själskrafter förkroppsligade i ett levande fartyg, och att se ett fartyg förlisa är mer än att förlora sig själv. Det är att förlora den enda fasta mark man har att trampa på i sjömannens ursinnigt stormande oceans skoningslösa omänskliga kaos.

Ankartrossarna slits av, seglen blåses i trasor, och det är vår smala lycka att vi är på så öppet vatten att vi kan lova och kryssa mot stormen. Men var har "Concepción" och "San Antonio" funnit sina alla drömmar sönderkrossande gravplatser inne bland skären i de smala byiga vikarna? Allt är förlorat om de är förlorade! Om du låter dem dö är du död, o Gud, för all evighet! Ingen uppståndelse gives av havet.

Men där är de. De har klarat sig. De kommer tillbaka. Hur är det möjligt att du ändå trots allt skulle kunna finnas till, o Gud? Vad är det som dånar? De skjuter salut. Något har hänt. De bär alla flaggor och vimplar i topp. De viftar och vinkar och är glada. Hur kan de vara glada? Är de skvatt galna? Har de påträffat lotusätare i land? Nej, något sällsamt har hänt. De måste ha funnit en genomfart mellan de slående klipporna.

Här slutar inte vår resa. Här börjar den – på gott och ont.

Det är stormen vi har att tacka för denna välsignelse, denna himmelska nåderika gåva, denna min största dröms otroliga uppfyllelse. Stormen drev "Concepción" och "San Antonio" så djupt in i viken att de inte såg något alternativ till strandning, och det hade även blivit strandning om viken inte visat sig ha ett hål. Genom detta hål kom de som genom ett under ut på smult vatten, som visade sig vara en lång och bred naturlig kanal, som smalnade längst i väster. Men även den avsmalningen var blott en hals som förde ut till en stor bred vattenväg som bara blev bredare ju längre bort de följde den. Och när de varken kunde se dess slut eller uppdaga något sött vatten, som skulle tyda på en flodmynning, hade de, övertygade om att det var en passage, med brakande dunder och flygande färger återvänt till oss.

Och nu kan vi inte vänta, ty evigheten väntar oss! Odödlig har denna odysseé redan blivit för oss i våra stormpiskade marterade och allt utom döda själar, som allenast ännu håller oss uppe. Att vi lever efter allt vad vi har gått igenom är ett större prov på Guds existens än vad den eventuella existensen av denna otroliga sydvästpassage skulle vara.

Jag är nu säker på min sak. Vi har kommit in i en passage utan ände, och hur vi än pejlar och lodar och utforskar alla bivägar till denna passage finner vi ingenstans något slut på den. Tvärtom. Öppningarna öppna sig allt generösare för varje gång. Fastän vi ännu inte har kommit helt igenom den är jag säker på att vi äntligen är på rätt väg, att vi äntligen har funnit vägen förbi Columbus monstruösa kontinent.

Äntligen vet jag att mitt så länge i dunkel höljda trumfkort är ett trumfkort, och nu är stunden kommen att lägga det i öppen dager. Nu skall mina officerare få veta

allt, och nu kan jag utan risk börja lyssna till dem. Nu får de gärna säga vad de tänker. Från och med nu skall detta äventyrliga spel föras med öppna kort, även om jag ännu är den som leder spelet.

Provianten är farligt ihopkrympt till vad som måste innebära minimala ransoner för resten av resan, och dess avskräckande begränsning talar snarast för att vi borde återvända till Spanien nu fastän passagen är funnen. Det menar även den förnuftigaste av mina lotsar. Men vi måste fortsätta! Vi kan inte vända nu när vi äntligen står på den efterlängtade tröskeln till äventyret! Skulle vi avstå från världen nu när vi har den inom räckhåll? I så fall skulle kejsar Karl V till och med bli utan sina Kryddöar, som han enkom sände ut oss att skaffa honom. Nej, idealismen är ingen idealism om den inte trotsar förnuftet. Vi har klarat oss så här långt utan några sådana förluster som vållat oss direkt avbräck. Jag kan lova att vi har det värsta bakom oss nu. Endast ett skepp och det minsta har vi förlorat, och endast några män och däribland de absolut sämsta har vi förlorat. Inte en man till tror jag mig kunna svära på att vi kommer att förlora. Alla vi två hundra kvarvarande hjältar kommer med dessa skepp att som firade triumfatorer återvända till Sevilla som världens första världsomsegling. Hur skulle någon människa som såg sådana möjligheter framför sig kunna säga nej till ett sådant perspektiv? Är då magen allt här i livet? De tiger. Den som tiger samtycker, fastän han menar motsatsen.

Ännu en gång delar sig passagen i två grenar, en sydvästlig och en sydostlig. Den har aldrig varit mera bred och lovande än nu. För sakens skull skall jag låta "Concepción" och "San Antonio" utforska den vänstra grenen, fastän den högra troligen är den förlösande. När man en gång ser en arkipelag som ingen sett förut är det lika bra att så mycket som möjligt utforska den och kartlägga den till efterkommande generationers fromma.

Män, vila er nu, ty det är ni förtjänta av. Se, naturen har blivit mildare mot oss, ej längre är denna farleds kuster förbjudande bergig och skrovlig, utan mjuka böljar ängarna ner mot stranden, och blid är vinden som träder oss till mötes västerifrån, i motsats till Atlantens mördande orkanbyar. Njut i dessa dagar av denna välsignade orts stilla frid. Vila er i gräset och njut av den fasta markens trygghet, ty ni står på bryggan mellan två oceaner, och vi vet ännu inte hur stor den andra är. Har vi tur är den så stor som vi tror, nämligen bara några veckors resor. Vi vet idag var vi är. I morgon kanske vi inte vet det längre, ty världen och havet kan fortfarande ha en ände. Än har vi inte kommit fram där vi startade. Vi har ännu inte bevisat jordens rundhet med att österifrån nå och sätta våra fötter på Kryddöarna.

Så njut medan ni ännu kan. Se, denna sardinflod är som runnen ur paradiset. Så full av fisk är den. Så ymnigt var icke ymighetshornet.

I väntan på "San Antonio" och "Concepción" och den lilla slup vi har sänt för att rekognoscera västerut skall vi för första gången på vår resa ta det riktigt lugnt.

Den lilla slupen har återkommit. Den har sett havet. Sanningens ögonblick är fullkomnat. Jag har upplevat att den mest otroliga av alla drömmar har blivit verklighet. Jag har gråtit som en kvinna av gränslös sentimentalitet inför den salighetsbringande nyheten. Jag är plötsligt upplyft till en annan och bättre värld. Det är nu slut med den gamla tidens blodiga religiösa förtryck. Nu stundar en tid av

sanning och vetenskap och därav följande oförblommerad världslig ärlighet och öppenhet. Att jag skulle få uppleva och överleva detta ögonblick! Hur länge kommer det att vara?

"San Antonio" och "Concepción" har inte kommit tillbaka. Något är på tok.

Efter mycket sökande har vi funnit "Concepción" ensamt. De vet ingenting om "San Antonio". Vad är det som har hänt? Har Gud bestått oss denna nåd bara för att stjäla ifrån oss vår proviant och vårt största och bästa fartyg?

Vi har sökt i varje vik och i varje bifarled, bakom varje ö och udde och irrat in i varje återvändsgränd. Vi har tänt eldar och satt ut flaggor som visar var vi har gömt brev om "San Antonio" skulle komma förbi. Men "San Antonio" förblir spårlöst försvunnet. Min astrolog påstår att det har gjort myteri och återvänt till Spanien. Vad som helst men inte detta!

Mitt bästa skepp, min största proviantkista, min flottas ädlaste prydnad, har av allt att döma blivit myteristernas triumf! Och i så fall seglar de genast hem till Spanien, tar där åt sig äran för sydvästpassagens upptäckt, överdriver tragedierna i San Julian till min nackdel och förklarar inför kejsaren att jag, en vettlös äventyrare, metodiskt gjort mig av med alla hans skyddsombud och seglat resten av hans flotta i kvav. Vilket förräderi! Kunna sjömän göra så mot den medsjöman som gav dem historiens största sjöäventyr, vilket de hänskrattande borrade i sank?

Jag har förlorat mitt solidaste fartyg, grunden för mitt företag, den grund jag just hade fått att stå på. Vad händer nu? Vi har en okänd ocean framför oss och mindre proviant än någonsin.

Vad vore vi om vi vände om? Sjöfartshistoriens största fegisar. Och om vi fortsatte utan "San Antonio" och en dag även kom fram med sanningens pärla intakt och med den rikaste tänkbara last från Kryddöarna? Världens största hjältar. Vi har med andra ord inget val.

Men jag måste ha de andra officerarna med mig. Jag kan inte riskera dessa återstående hundratal tappra mäns liv utan stöd och medhåll från deras sida. Men de vägrar att ge mig det. De bara tiger. Endast astrologen vågar föra alla deras talan, och han uttrycker sig ytterst svävande och oklart. Tydligt vet ingen utom jag vad han vill.

Må jag då vara ensam initiativtagare till detta förfärliga vågstycke att utan proviant dra med mig tre illa utrustade skepp över en okänd ocean, och må jag ställas till svars för dess konsekvenser. Må jag offras om mina män offras, må jag svälta om mina män svälter, må jag tugga läder om de av svält blir nödgade därtill, och må jag dö ärelös på okänd ort om jag misslyckas med att bringa detta äventyr till ett lyckligt slut. Må denna flottas tragedi bli min tragedi. Må jag till den yttersta skärven ensam få betala för allt det onda som liksom en fripassagerare följde med oss fastän jag vidtog alla tänkbara åtgärder för att vilseleda honom.

Men jag ser nu att jag endast har vilselett mig själv och hela världen. Hela vårt äventyr är blott ett självbedrägeri, som ingen har bett oss om och som ingen kommer att tacka oss för. Vår ära är blott fåfänga om icke vanära, och om vi stupar för dess skull stupar vi förgäves. Ty intet gott kommer någonsin att vinnas av denna färd,

utan dess resultat kommer endast att tjäna krassa egoistiska ekonomiska intressen. En ny värld, en ny tid, ja, men denna nya sköna värld och detta nya vetenskapliga tidevarv kommer blott att bli en självdestruktivitets hetsjakt mot sitt eget slut, ty världsligheten, som jag så självuppoftande och hängivet har öppnat en kontinents dörrar för, är blott en avgrund som alla jordens folk kommer att störta ned i. Den avgrunden heter materialism, och innan dess botten är nådd kommer fallet ständigt blott att innebära en alltmer förkrossande och fasaväckande universell tomhet. Och den slutliga botten är moralisk bankrutt för hela världens del, ty denna nya värld kommer ej att ha något till övers för idealister, profeter och andliga vägledare som tror på drömmar och deras förverkligande. Jag kommer kanske själv att bli det första offret för denna nya krassa vetenskapliga bevisligen begränsade klotrunda värld i ett universum av tomhet, en andefattig verklighetssyn som var gårdagen besparad.

Copyright © Christian Lanciai 1981